

*vědí, která z vln má bělostných perel víc
a která plže rudého,
který běh svědčí jen oštinatým ježovkám
a který něžným rybičkám.
Leč kde ukrývá se dobro, jež touží mít,
to slepi stále nevědí,
co dít vysoko až nad hvězdnou oblohou,
to v hloubi země hledají.
Co přát důstojného duším tak zpozdlým?
Ať jmění, počty shánějí,
a když s potězemi dosáhnou falešné,
ať pravé dobro poznají.*

[9] próza

Až dosud jsem ti předváděla podobu klamného štěstí. Myslím, že by to už mohlo stačit. Jestliže ji zřetelně vidíš, je teď na řadě ukázat ti, jaké je pravé štěstí.“

„Ano, já už vidím, že ani bohatstvím nelze dosáhnout soběstačnosti, ani královskou vládou moci, ani důstojenstvím úcty, ani slávou pravé proslulosti, ani rozkošemi radost.“

„A odhalil jsi také důvody, proč je tomu tak?“

„Jako bych je viděl nějakou úzkou štěrbinou, ale chtěl bych je raději poznat s tvou pomocí jasněji.“

„Důvod je přece zcela nasnadě. Co je od přirozenosti jednoduché a nerozdělené, to lidský omyl od sebe odděluje a odvádí od pravdivého a dokonalého k falešnému a nedokonalému. Nebo si myslíš, že co nepotřebuje nic, cítí potřebu moci?“

„To jistě ne,“ řekl jsem.

„Správně. Vždyť má-li něco v nějakém ohledu slabší schopnosti, nutně v tom potřebuje cizí pomoc.“

„Ano.“

„Podstata soběstačnosti a moci je jedna a táž.“

„Zdá se.“

„A považuješ něco takového za hodné opovržením, nebo naopak za hodné úcty víc než co jiného?“

„Ale o tom se přece nedá pochybovat,“ řekl jsem.

„Přidejme tedy k soběstačnosti a moci ještě úctu, takže budeme tyto tři věci pokládat za jednu.“

94

„Ano, to musíme přidat, chceme-li mluvit pravdu.“

„Myslíš si,“ pokračovala dále, „že to, o čem mluvíme, je temné a neušlechtilé, nebo září světlem všestranné proslulosti? Uvaž však, zda to, co jsme uznali za soběstačné, za nejmocnější, za nejctíhodnější, nepostrádá proslulost, kterou si samo nemůže poskytnout, a zda se v některém ohledu nezdá trochu méně hodnotné?“

Na to jsem řekl: „Nemohu jinak než uznat, že to, o čem mluvíme, tak jak je, je také nejproslulejší.“

„V důsledku toho musíme tedy uznat, že se proslulost vůbec neliší od oněch tří dříve jmenovaných vlastností.“

„To musíme,“ řekl jsem.

„Co tedy nepotřebuje nic cizího, co všechno zmůže vlastními silami, co je proslulé a hodné úcty, není nepochybně také nejradostnější?“

„Ale já si nemohu ani představit, odkud by se mohl vplížit do něčeho takového zármutek; proto je nutno uznat, že je to naplněno radostí, pokud bude trvat to, co bylo řečeno dříve.“

„Z téhož důvodu se také nutně soběstačnost, moc, proslulost, úcta, přijemnost neliší svou podstatou, třebaže mají různá jména.“

„To je nutné,“ řekl jsem.

„Pak tedy to, co je od přirozenosti jedno a jednoduché, rozděluje lidská poštilost, a ta, pokoušíc se dosáhnout část něčeho, co nemá části, nezíská ani část, ta neexistuje, ani celek, ten vůbec nehledá.“

„Jakto?“ zeptal jsem se.

„Kdo hledá bohatství, aby unikl nouzi, ten neusiluje o moc, raději chce být dole a v temnu, odříká si i mnoho přirozených rozkoší, aby nepřišel o peníze, které si opatřil. Avšak takto ten, komu chybí moc, koho bodají nesnáze, koho jeho nízké postavení drtí, koho ukrývá temnota, nedosáhne ani soběstačnosti. Kdo však touží jen po moci, ten rozhazuje majetek, pohrdá rozkošemi a počtami, která není spojena s mocí, a ani slávě nepřisuzuje žádnou cenu. Ale sám vidíš, kolik toho chybí i jemu. Někdy se totiž stane, že i on potřebuje něco nutného, že jej mučí úzkost, a že když tyto obtíže nemůže zahnat, je konec i s tím, o čem nejvíc usiloval, s jeho mocí. Podobně lze uvažovat i o počtách, o slávě, o rozkoších: protože každá z těchto věcí je totožná s ostatními, pak ten, kdo žádá jen jednu z nich bez ostatních, nedostane ani tu, po níž touží.“

95

„Co kdyby tedy,“ zeptal jsem se, „někdo toužil po všem najednou?“

„Ten by sice chtěl souhrn veškeré blaženosti, našel by ji však v těch věcech, o nichž jsme dokázali, že nemohou poskytnout, co slibují?“

„Rozhodně ne,“ řekl jsem.

„Blaženost se tedy rozhodně nesmí hledat v těch věcech, o nichž se věří, že každá z nich sama poskytuje něco z toho, co je žádoucí.“

„Souhlasím; nelze říci nic pravdivějšího.“

„Máš tedy před sebou jak podobu, tak příčiny klamného štěstí. Obrát' nyní svůj duševní zrak na opačnou stranu. Tam totiž okamžitě uvidíš pravé štěstí, jak jsem ti slíbila.“

„Ale to je přece i pro slepého jako na dlani; ukázalas mi je před chvílí, když ses pokoušela odhalit příčiny klamného štěstí. Nemýlím-li se, pravé a dokonalé je přece to štěstí, které činí člověka soběstačným, mocným, úctyhodným, proslulým a plným radosti. Abyš viděla, že už jsem tomu přišel na kloub, řeknu ti toto. Na-prosto bezpečně poznávám, že plná blaženost je ta, která může doopravdy poskytnout jednu z těchto věcí, protože všechny jsou totožné.“

„Můj odchovanče, jak budeš šťasten díky tomuto názoru, jestliže ještě přidáš toto...“

„Copak?“

„Domníváš se, že je mezi těmito smrtelnými a pomfjejtými věcmi něco, co by mohlo způsobit takový stav?“

„To ne,“ řekl jsem, „a dokázala jsi to myslím tak dobře, že už nic jiného není třeba.“

„Zdá se tedy, že tyto věci dávají lidem buď jen obrazy pravého dobra, nebo jakási nedokonalá dobra, avšak nemohou přinést dobro pravé a dokonalé.“

„Souhlasím,“ řekl jsem.

„Protože jsi tedy poznal, která blaženost je pravá a co blaženost jen nalhává, zbývá teď už jen, abys poznal, kde bys mohl pravou blaženost hledat.“

„Na to už dlouho toužebně čekám,“ řekl jsem.

„Ale protože je třeba, jak tvrdí náš Platón v Timajovi, i v nejmenších věcech prosit o boží pomoc, co bychom podle tebe měli nyní dělat, abychom si zasloužili nalézt sídlo onoho nejvyššího dobra?“

96

Na to jsem jí řekl: „Je třeba vyzývat otce všech věcí, protože se nic nezačne řádně, jestliže jej opomeneme.“

„Správně,“ řekla na to a hned zanotovala tuto píseň.

[9] básně

„Ty, jenž věkověčným svým rozumem spravuješ vesmír,
tvůrce země i nebe, jenž od věků necháváš plynout
čas a všemu dáš pohyb, sám trváš však bez hnutí stále,
popud' zornějšku tě nedonutil, abys z plynout' hmoty
vytvořil dílo: ty sám máš v sobě toar' dobra
nejvyššího, jsi závistí prost a vycházíš ve všem
ze vzoru shůry a svět, tak krásný, sám krásnější nad vše
nosiš v své mysli stále a utvoříš k obrazu svému,
chceš, aby celek svou dokonalost svým předával částem.
Spojuješ proky dle úhel, ať chladné se s plameny shodné,
suché s tekutým též, aby čistší nevzléhl oheň
či aby velkou váhou se země neponořila.
Trojitě přirody středem jsi učinil duši, jež hýbá
vším, a dělíš ji do údů všech, by v svornosti žily.
Když duše rozdělená v dva okruhy svila svůj pohyb,
do sebe chystá se vrátit a obchází hlubinu mysli.
Podle stejného vzoru pak uvádí v pohyb i nebe.
Ze stejných příčin pak i duše a životy nižší
probouzíš, na lehkých vozech je do výše převelké vznášíš,
po nebi rozsvěť je i zemi, pak zákonem oltáným
ty, jež se obrátí k tobě, zas ohněm přivodíš zpátky.
Dovol, otče, mé mysli, ať vystoupí až k tvému sídlu,
uzří pramen dobra, a až bych našel světlo,
duševním zrakem stále se na tebe pozorně dívá.
Rozptýl mlhy a tíhu té hrubé pozemské hmoty,
zazáří jasem svým! Vždyť ty jsi obloha jasná,
ty jsi pro zbožné pokoj a klid, tebe spatřit je ctleť,
počátkem též, jsi vůdcem i cestou a zároveň koncem.“

[10] próza

Protože jsi tedy spatřil, jaká je podoba dobra nedokonalého i dokonalého, myslím, že je teď třeba ukázat, v čem tato dokona-

97

Otázky k textu:

Jaká jsou základní „dobra“ a jaké jsou podle mínění lidí odpovídající prostředky, jež vedou k jejich dosažení? V čem spočívá základní omyl, na němž je založena klamná představa o štěstí? V čem naopak spočívá pravé dobro a pravá blaženost? Jak Boëthius (resp. „Filosofie“) ve prospěch své teze o pravém dobru a pravé blaženosti argumentuje?